

складних – регіонів, що є сукупностями зазначених типів територій) об'єктів геопростору.

Власне, така декомпозиція геопростору за допомогою ГІС дає змогу детально, за окремими складовими, конструювати функціонування чи розвиток інтегральних географічних об'єктів (наприклад, адміністративних районів чи областей), які є складними системними утвореннями із взаємопов'язаних точкових, лінійних та площинних об'єктів. При цьому перші два типи географічних об'єктів формують «каркас» територіальної географічної системи, а площинні об'єкти – її «тканину».

Звернемо увагу на ще один із багатьох можливих підходів до внутрішнього членування конструктивної суспільної географії як наукової дисципліни та навчального предмету. Він базується на розумінні *геопросторової організації* предметом дослідження суспільної географії [7, С. 16–18]. З позиції конструктивної географії можемо досліджувати, по-перше, розміщення об'єктів на території регіону (знову ж таки об'єктів точкових, лінійних, площинних); по-друге, зв'язки між ними; по-третє, їх територіальні поєднання; по-четверте, їх функціонування. Це дає основу формування ще чотирьох напрямків конструктивної суспільної географії.

Таким чином можемо одержати понад два десятки напрямків конструктивних суспільно-географічних досліджень: від географічного конструювання розміщення на поверхні простих точкових об'єктів (наприклад, шкіл у сільському районі) до конструювання функціонування та розвитку складних інтегральних територіальних систем (наприклад, адміністративних регіонів різного рангу).

Кожен із таких напрямків в потенціалі може мати свій географічний інструментарій дослідження, проектування і конструювання, своє конкретне призначення в структурі конструктивної суспільної географії. Крім того, зазначені напрямки можуть бути складовими навчальних курсів із конструктивної суспільної географії, а на їх основі можна формувати більш конкретизовані за змістом навчального матеріалу спекурси.

Висновки. Однак, варто визнати, що конструктивна суспільна географія загалом потребує дальшого теоретико-методологічного розвитку передусім у процесі практичного застосування її надбань для розв'язання конкретних суспільних проблем, пов'язаних із оптимізацією використання географічного простору.

Література. 1. Богорад Д. И. Конструктивная география района. – Москва: Госстатиздат, 1965. 2. Географічна енциклопедія України: У 3-х т. – Київ: Українська енциклопедія ім. М. Бажана, 1989–1993. 3. Дідик В. В., Павлів А. П. Планування міст. – Львів: Вид-тво ЛНУ «Львівська Політехніка», 2006. 4. Основы конструктивной географии / Под. ред. И. П. Герасимова, В. С. Преображенского. – Москва: Просвещение, 1986. 5. Перчик Е. Н. Районная планировка. Территориальное планирование. – Москва: Гардарики, 2006. 6. Світличний О. О., Плотницький С. В. Основы геоинформатики. – Суми: Університетська книга, 2006. 7. Шаблій О. І. Основы заальної суспільної географії. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 8. Шевчук Л. Т. Програма та методичні вказівки до спекурсу «Конструктивна географія». – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2001.

УДК 911.3

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ «ПАТТЕРН» ДЛЯ ОЦІНКИ РІВНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Саркісов А.Ю.

Херсонський державний університет,
буль. 40 років Жовтня 27, glutsenko@ksu.kherson.ua

Термін «розвиток» часто використовується у наступних сполученнях: економічний розвиток, соціально-економічний розвиток, розвиток економіки країни, регіону, міста. У кожному випадку під розвитком зазвичай розуміють будь-яку прогресивну зміну [1].

Поряд з чисто економічними характеристиками нерідко розглядають соціальні параметри розвитку.

Розвиток регіону – багатомірний та багатоаспектний аспект процесу, який розглядається з точки зору сукупності різних соціальних і економічних цілей. Навіть якщо мова йде тільки про економічний розвиток, він звичайно розглядається поряд з соціальним [1].

Тут постає питання визначення інтегральної оцінки соціально-економічного розвитку регіону і можливість спів ставити отримані дані між собою для подальшої класифікації.

Для оцінки соціально-економічного розвитку регіону на сьогоднішній день існує велика кількість методик. Серед груп методів аналізу є непараметричні методи багатовимірного аналізу до яких відноситься і метод «Паттерн». В основі цього методу покладено принцип ранжування адміністративних одиниць за рівнем соціально-економічного розвитку:

$$t_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{i \max}}$$

де x_{ij} фактичні значення показників соціально-економічного розвитку адміністративних одиниць;

$x_{i \max}$ – найкращі значення показників серед адміністративних одиниць;

$i = 1, 2, \dots$ – число показників;

$j = 1, 2, \dots$ – число адміністративних одиниць [2].

Для дослідження соціально-економічного розвитку Херсонської області методом «Паттерн» у розрізі адміністративних районів і міст ми розглядали чотири показники (таблиця 1):

Таблиця 1
Показники рівня соціально-економічного розвитку адміністративних одиниць Херсонської області (2004 р.)^{*}

Адміністративно-територіальні одиниці	Середньомісячна зарплата плаг, грн.	Об'єм платіжних послуг на душу населення, млн. грн.	Інвестиції в основний капітал на одну особу, грн.	Роздрібний товарооборот підприємств на одну особу, грн.
Бериславський район	327,19	94	254,1	658,7
Білозерський район	378,08	37	316,2	655,8
Великокопелетиський район	375,89	87	243,7	698,7
Великоолександрівський район	308,6	79	59,6	331,5
Верхньорогачицький район	330,23	98	149,9	279,9
Високопільський район	338,94	70	55,3	398,5
Генічеський район	379,81	230	268,5	694,1
Голопристанський район	359,37	122	267,5	738,8
Горностаївський район	316,11	65	455,7	237,4
Іванівський район	319,86	70	52,8	200,7
Каланчацький район	332,34	101	227,9	474,2
Каховський район	397,99	11	199,9	364
Нижньосірогоський район	306,93	83	80,4	439,4
Нововоронцовський район	300,98	100	353,3	765,1
Новотроїцький район	316,61	77	242,6	390
Скадовський район	356,06	403	427,4	1200,4
Цюрупинський район	348,36	145	460,9	1145,8
Чаплинський район	346,9	105	114,4	479,1
м. Нова Каховка	489,75	375	912,4	1058,8
м. Херсон	538,96	581	1383,2	2344,2

^{*} Складено автором за даними статистичного управління в Херсонській області

- 1) Середньомісячна заробітна плата, грн.;
- 2) Об'єм платних послуг на душу населення, млн. грн.;
- 3) Інвестиції в основний капітал на одну особу, грн.;
- 4) Роздрібний товарооборот підприємств на одну особу, грн.

За даними, наведеними в таблиці 1, знаходимо найкращі значення за кожним показником, далі за допомогою формули знаходимо інтегральні оцінки рівня соціально-економічного розвитку адміністративних одиниць Херсонської області (таблиця 2).

Таблиця 2. – Інтегральна оцінка рівня соціально-економічного розвитку адміністративних одиниць Херсонської області методом «Паттерн»

Адміністративно-територіальні одиниці	$\frac{x_{1j}}{x_{1max}}$	$\frac{x_{2j}}{x_{2max}}$	$\frac{x_{3j}}{x_{3max}}$	$\frac{x_{4j}}{x_{4max}}$	$\sum \frac{x_{ij}}{x_{imax}}$	Багатомірна оцінка	Ранг адміністративної одиниці
Бериславський район	0,61	0,12	0,18	0,28	1,19	0,30	9
Білозерський район	0,70	0,06	0,23	0,28	1,27	0,32	8
Великолепетиський район	0,69	0,15	0,18	0,30	1,32	0,33	7
Великоолександрівський район	0,57	0,14	0,04	0,14	0,89	0,22	15
Верхньорогачицький район	0,61	0,17	0,11	0,12	1,01	0,25	13
Високопільський район	0,63	0,12	0,04	0,17	0,96	0,24	14
Генічеський район	0,71	0,40	0,19	0,27	1,57	0,39	5
Голопристанський район	0,67	0,21	0,19	0,32	1,39	0,35	6
Горностаївський район	0,59	0,11	0,33	0,10	1,13	0,28	11
Гвапівський район	0,59	0,12	0,04	0,09	0,84	0,21	16
Каланчацький район	0,62	0,17	0,17	0,20	1,16	0,29	10
Каховський район	0,74	0,02	0,15	0,16	1,07	0,27	12
Нижньосірогоський район	0,57	0,14	0,06	0,19	0,96	0,24	14
Нововоронцовський район	0,56	0,17	0,26	0,33	1,32	0,33	7
Новотроїцький район	0,59	0,13	0,18	0,17	1,07	0,27	12
Скадовський район	0,66	0,69	0,31	0,51	2,17	0,54	3
Цюрупинський район	0,65	0,25	0,33	0,49	1,72	0,43	4
Чаплинський район	0,64	0,18	0,08	0,20	1,1	0,28	11
м. Нова Каховка	0,91	0,65	0,66	0,45	2,67	0,67	2
м. Херсон	1,00	1,00	1,00	1,00	4,00	1,00	1

Як видно з таблиці, найкращі значення за всіма показниками має м. Херсон, який і отримав перший ранг за рівнем соціально-економічного розвитку. Херсон має найвищу багатомірну оцінку (1,00), яка показує, що у сумарному заліку рівень його показників складає 100 % по відношенню до найкращих показників всіх адміністративних одиниць Херсонської області. Відповідно м. Херсон має високий рівень розвитку.

У групу адміністративних одиниць з середнім рівнем розвитку увійшли: м. Нова Каховка та Скадовський район, які мають багатомірну оцінку рівня соціально-економічного розвитку в інтервалі значень від 0,52 до 0,79.

До складу районів з найбільш низьким рівнем соціально-економічного розвитку увійшла більша частина адміністративних одиниць (див. таблицю). Значення багатомірної оцінки тут менше 0,51. Метод «Паттерн» дозволив максимально точно визначити рівень соціально-економічного розвитку адміністративних одиниць Херсонської області і класифікувати їх.

Висновки. Отримані результати методом «Паттерн» свідчать про реальну картину, що склалася в Херсонській області (і в цілому по Україні) про значний розрив у розвитку між обласним центром і районами області (центр – периферія, а між ними напівпериферія, до складу якої входять м. Нова Каховка та Скадовський район).

Література: 1. Региональная экономика и управление // http://www.i-u.ru/biblio/archive/gavrilov_region_economics/5.aspx. 2. Серебрякова Л.А. Методы оценки уровня социально-экономического развития регионов // http://www.nostalgia.ncstu.ru/content/docs/pdf/trudil_econom/11/02.pdf

УДК 504.06:613:476(BEL)

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ВЛИЯНИЯ КАЧЕСТВА ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ НА ЗДОРОВЬЕ НАСЕЛЕНИЯ

Скриган А.Ю.

Белорусско-Российский университет,
г. Могилев, пр. Мира, 43, тел. +375293410882, skrigan_anna@tut.by

Тулицына Н.Б.

УО "Могилевский государственный университет им. А.А. Кулешова",
г. Могилев, ул. Первомайская, 44, тел. +375296671013, nataliatuлицына@mail.ru

В настоящее время более 70 % населения Беларуси проживает в городах. Городская среда является сложной управляемой системой, состоящей из природной, социально-экономической и культурной подсистем, определяющей качество жизни городского населения и отчасти формируемой им. Она отличается неустойчивостью, динамизмом, открытостью, внутренней противоречивостью, неоднородностью, контролируемостью. Одной из базовых характеристик городской среды является её качество. Качество городской среды может трактоваться с точки зрения биолого-экологического, экономического, коммуникационного, художественно-эстетического и других подходов. В настоящем исследовании для объективного анализа качества городской среды использован показатель "качество жизни". Понятие качества жизни является отражением гуманитарно-экологического подхода геоэкологии, под которым подразумевают совокупность взглядов и действий, выражающихся в уважении достоинств и прав человека, его ценности как личности, заботе о благе людей, их всестороннем развитии, создании благоприятных для человека условий среды жизнедеятельности с учетом экологических ограничений. Комплексным критерием качества жизни выступает состояние здоровья человека. Понятие "здоровье" определяется как "состояние полного физического, психического и социального благополучия, а не только отсутствие заболеваний, физических и умственных недостатков" [1]. При изучении влияния факторов окружающей среды на здоровье населения принципиально возможны три подхода: обоснование предельно-допустимой концентрации (ПДК), оценка вероятности и степени риска воздействия факторов на здоровье и комбинированный, рассматривающий их в совокупности [2],[3],[4].

В данной работе используется комбинированный подход. Городская среда включает в себя разнокачественные природные, техногенные и социальные факторы, имеющие различную степень влияния на состояние здоровья населения. Комплексный критерий оценки качества городской среды является средневзвешенным показателем, учитывающим не только все факторы среды, формирующие здоровье, но также их ранг и степень влияния. Все факторы среды воздействуют в комплексе и характеризуются пространственной и временной изменчивостью, а также возможным проявлением негативных последствий в отдаленном будущем. В связи с этим интегральный показатель качества городской среды предполагает оценку степени риска воздействия факторов, вероятности развития неблагоприятных эффектов их воздействия на здоровье, а также учет долгосрочных (пожизненных) рисков.

Факторы городской среды, определяющие здоровье населения, делятся на три группы: природные, антропогенного загрязнения и социальные (таблица) [5].

Их ранжирование предполагает проведение интуитивно-логического анализа проблемы с количественной оценкой суждений и формальной обработкой результатов [6].

Для определения значимости риск-факторов было проведено их ранжирование путем выставления каждому из них соответствующего веса и присвоения наиболее подходящего численного значения. Определение приоритетных факторов, определяющих качество город-